

Ψ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS
AND NATIONAL IDENTITY IN TIME OF WAR
AND POST-WAR PERIOD**

Рівне

29-30 листопада 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ:**

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS AND NATIONAL
IDENTITY IN TIME OF WAR AND POST-WAR PERIOD:**

collection of papers presented
at the International Scientific and Practical Conference

(29-30 листопада 2023 р, м. Рівне)

УДК 159.9+ 316.6

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у воєнний та повоєнний періоди : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 листопада 2023 р м. Рівне). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне , 2023. 176 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного
гуманітарного університету

(протокол № 12 від 5.12.2023 р.)

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

Список використаних джерел

1. Краєва О.А. Проблема кризи ідентичності в період нормативної кризи підліткового віку. *Педагогічний процес : теорія і практика*. № 1 (56). 2016. С. 46-50.
2. Красуля О. Особливості переживання тривожності дітьми підліткового віку. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2018. Вип. 9. С. 102-107.
3. Павелків Р.В. Вікова психологія. Підручник. Київ : Кондор, 2015. 576 с.
4. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 608 с.
5. Трофімов Ю.Л., Рибалка В.В., Гончарук П.А. Психологія : Підручник / за ред. Ю.Л. Трофімова. 6-те вид., стереотипне. Київ : Либідь, 2008. 560 с.

Шумик Любов Ростиславівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Рівненського державного гуманітарного

університету, м. Рівне, Україна

<http://orcid.org/0009-0009-4560-9067>

ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Задля успішної розбудови демократичної та правової Української держави, потрібна консолідованість нації, яка має високий рівень національної самосвідомості і цілісної ідентичності з нею. Усвідомлення державно-політичної, громадсько-територіальної спільності, духовно-культурної єдності та історичної спорідненості є тією низкою, яка з'єднує досвід та бажання багатьох поколінь, упорядковує національне життя, впливає на формування ціннісних орієнтацій національної спільноти, та на розуміння свого місця і ролі в сучасному світі.

Мета дослідження – проаналізувати детермінанти, що впливають на формування національної самосвідомості та ідентифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна самосвідомість є важливим аспектом культури кожної країни. За останні роки, було проведено багато досліджень в галузі формування національної самосвідомості. Зокрема, науковцями: Боришевським М., Гафіатуліною А., Головатим М., Жмиром В., Дудкою І., Колодій А., Кримським С., Кременем В., Лісовим В., Нагорною Л., Онацьким Є., Редькіною Г., Рудакевич О., Сабадухою В. та ін. Згідно Жаровської О.[1], національна самосвідомість є складним систематичним утворенням, яке може формуватися протягом багатьох років розвитку нації [5]. Значний вплив на цей процес мають соціальні, економічні, політичні та духовно-культурні чинники. Загальною метою державних завдань в галузі культури та виховання духовної єдності можна визначити формування національної самосвідомості та суспільної психології, за В.Вундтом, – «душі народу» через соціальні інститути та організації.

Серед детермінант, які мають найбільший вплив на формування масової свідомості в сучасному суспільстві, центральне місце дослідників відводять рам масової інформації і реклами. Згідно Поліщук Ю., Гнатюк С., Сейлової Н. [3], інститут засобів масової інформації у вигляді телебачення, соціальних мереж та інтернет-органайзерів став повноцінною складовою національної культури, здійснюючи суттєвий вплив на моделі поведінки, стереотипи, ціннісні орієнтації, естетичні смаки тощо. Тому українська реклама може і повинна робити свій внесок у вирішення загальнодержавних завдань. Звісно, вона не може бути провідною, оскільки реклама має своє призначення, що в першу чергу пов'язано зі сферою економіки та споживання. Однак ті факти, що вона активно впливає не лише на

матеріальний світ людини (хоча через нього також можна прийти до національного патріотизму), але й на духовний, – накладає на неї певні зобов'язання перед державною ідеологічною політикою.

Важливість економічних аспектів в контексті формування національної самосвідомості визначається комплексним сприйняттям взаємозв'язку між ідентичністю та економічним розвитком країни. Економічна автономія визначається як ключовий фактор, сприяючи внутрішньому ринкові та зміцненню національної економічної бази. Розвиток національної самосвідомості може слугувати стимулом для зростання внутрішнього попиту та сприяти утриманню економічної активності на внутрішньому рівні. Це відображається в підтримці власних культурних цінностей через сприяння виробництву та споживанню місцевих товарів і послуг.

Крім того, розвиток національної самосвідомості може впливати на інноваційний розвиток. Глибше розуміння власної ідентичності може бути каталізатором для творчості та розробки нових технологій, що, в свою чергу, сприяє конкурентоспроможності на світовому ринку.

Орієнтація економіки на відповідність культурним цінностям також може впливати на бізнес-моделі, зокрема шляхом створення продуктів та послуг, які відповідають особливостям та потребам місцевого населення.

Економічні аспекти національної самосвідомості визначаються не лише розвитком економіки, але й впливом економічних процесів на формування та утримання ідентичності країни.

Щодо екологічних аспектів, відповідно до [3], формування національної самосвідомості повинно включати в себе виховання громадянської позиції, яка передбачає відповідальне ставлення до природних ресурсів та довкілля.

Екологічні аспекти в контексті формування національної самосвідомості зосереджують увагу на відповідальності перед природою та спадщиною країни. Розвиток національної самосвідомості вимагає усвідомлення важливості екологічної свідомості та збереження природних ресурсів.

Сприяння формуванню екологічної свідомості сприймається як ключовий аспект у вихованні громадян, що підтримує збереження природи та створення стійкого способу життя. Це включає у себе усвідомлення наслідків людської діяльності на довкілля та розвиток навичок сталого споживання та виробництва.

Також, формування екологічної самосвідомості сприяє виникненню почуття відповідальності за довкілля та бажання приймати участь у заходах щодо його захисту. Це може включати активну участь у природоохоронних проектах, екологічних ініціативах та усвідомлене використання природних ресурсів.

Таким чином, екологічні аспекти національної самосвідомості підкреслюють важливість дбайливого ставлення до природи як частини культурної спадщини країни та розуміння, що майбутнє нації пов'язане з її екологічною стійкістю.

Один із головних підходів полягає в розкритті значення історії та культури. Розуміння історії своєї країни є важливою складовою глибокого розуміння її сучасності. Освіта повинна сприяти аналізу минулого, виокремлюючи ключові події та особистості, які вплинули на формування національної ідентичності.

Важливим елементом є також вивчення культурних цінностей. Розмаїття традицій та цінностей сприяє вихованню поваги до спадщини своєї країни та розширює розуміння різноманіття культур на світовому рівні[1].

Громадянська освіта є ще однією важливою складовою. Навчання активному громадянству, відповідальності та участі у житті країни допомагає формувати відповідальне ставлення до політичних, економічних та соціальних питань. Крім того, педагогічний процес повинен сприяти вихованню патріотичних почуттів та розвивати

підтримку ініціатив, спрямованих на благо країни через волонтерство, соціальні проекти та участь у громадських заходах.

Щодо педагогічних аспектів, формування національної самосвідомості повинно включати в себе виховання громадянської позиції, яка передбачає відповідальне ставлення до своєї країни та її історії. Значущість педагогічних аспектів у формуванні національної самосвідомості важко переоцінити. Цей процес визначається рядом ключових елементів, що базуються на вихованні громадянської позиції, відповідального ставлення до своєї країни та її історії [4].

Правова національна самосвідомість є одним із елементів, що доповнює цілісність національної самосвідомості та забезпечує розуміння прав і обов'язків людини як громадянина. Включаючи в себе знання Конституції [2], що є вищим законом України; закони, що приймаються на її основі: Житловий Кодекс України, Кодекс законів про працю, Сімейний, Господарський, Цивільний, Цивільний та Господарський процесуальні кодекси України, Водний, Повітряний, Лісовий, Земельний кодекс, Кодекс України про надра, Кодекс торговельного мореплавства України, Бюджетний, Податковий, Митний, Кодекс України з процедур банкрутства, Кодекс адміністративного судочинства України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний, Кримінально-виконавчий та Кримінальний процесуальний кодекси України, Кодекс цивільного захисту України, Виборчий кодекс України та інші закони, постанови та акти України; а також – міжнародні правові документи, які на вищому рівні регулюють суспільні процеси Імперативні норми, або норми *jus cogens*, складають особливу категорію у системі норм міжнародного права. Їм притаманна найвища юридична сила і вони визнаються міжнародним співтовариством як такі, відхилення від яких неприпустиме.

Висновок: Врахування економічних, екологічних, освітніх, правових, соціально-психологічних, культурних аспектів сприяє у процесі націотворення сприяє формуванню ширини і глибини національного самоусвідомлення та ідентифікації, яка базується на патріотизмі, повазі до історії, економіки, культури, освіти та права, і як результат імплементує бажання дотримуватися принципу громадянської відповідальності перед своєю країною.

Список використаних джерел

1. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навч. посіб. Вид. 4-те, випр. і допов. / М. М. Закович та ін.; за ред. М. М. Заковича. Київ: Знання, 2009. 589 с.
2. Конституція України : *Верховна Рада України. Законодавство України веб-сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Мас-медіа як канал маніпулятивного впливу на суспільство / Поліщук Ю. та ін. *Безпека інформації*. 2015. Т. 21. № 3, С. 301-308.
4. Формування національної самосвідомості та суспільної психології українців. *Освіта. UA : веб-сайт*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11311/>. (дата звернення 24.11.2023)

Derpoliuk Elena Features of psychological correctional work with women using meditation tools in a remote setting.....	45
Доній Вікторія Сергіївна Прояви національної ідентичності українців у сучасному культурному просторі	48
Зубкевич Юлія Володимирівна, Широких Анастасія Олегівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського суспільства	51
Ільчук Сергій Соціальна ексклюзія як виклик повоєнної України	52
Іщенко О.В. Соціально-психологічні особливості психологічного клімату в організації у кризовий період.....	55
Кікінежді Оксана Михайлівна, Василькевич Ярослава Зіновіївна Розвиток національної ідентичності сучасної молоді: егалітарний вимір	57
Кожем'яка Юлія Миколаївна, Чередниченко Тетяна Володимирівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського	60
Компанієць Ольга Самооцінка старшокласника як передумова виникнення конфліктної взаємодії з ровесниками.....	62
Краля Катерина Миколаївна Джерела самоефективності особистості.....	65
Красовська Інна Василівна, Парфанович Іванна Іванівна Вплив командних активностей на продуктивність діяльності організації.....	67
Кулакова Лариса Миколаївна Збереження репресованими українцями етнічної ідентичності в умовах заслання.....	70
Кулаков Руслан Станіславович Національна самосвідомість особистості: теоретичні аспекти формування.....	73
Кулеша Наталія Петрівна Психологічні особливості психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб під час війни.....	75
Кутішевська Дарина Психологічні особливості самореалізації жінок зрілого віку....	78
Лазаренко Інеса Станіславівна, Рибак Тетяна Миколаївна Актуальність надання первинної психологічної допомоги викладачам та студентам у надзвичайних ситуаціях.....	80
Левко Олександр Олегович Формування психологічної готовності майбутніх стоматологів до професійної діяльності в умовах сьогодення	83
Литвиненко Світлана Анатоліївна, Ямницький Вадим Маркович Етапи професійно-особистісного розвитку сучасних допомагаючи практиків у системі неформальної післядипломної освіти: досвід символдрами.....	85

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Луцик Галина Олександрівна Розвиток соціальної відповідальності майбутніх психологів під час формування готовності до професійної діяльності у воєнний період.....	87
Луцок Тетяна Іванівна Екзистенційна криза в умовах війни : причини та наслідки..	89
Мельничук Ірина Психологічний розвиток і корекція резильєнтності особистості у воєнний період.....	92
Мешко Олександр Іванович, Павловський Тарас Анатолійович Особливості розвитку професійної стресостійкості працівників сфери надання послуг	94
Момот Марина Анатоліївна Вплив психотравмуючих ситуацій на людей похилого віку.....	97
Ніколайчук Галина Іванівна, Демчук Олена Олександрівна Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів.....	100
Опанасюк Ірина Василівна Роль кольору в осмисленні підлітками власного емоційного контексту та його змін під впливом психотравмуючих обставин.....	103
Охріменко Наталія Павлівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	105
Павелків Віталій Романович Психологічні особливості розвитку національної свідомості та ідентичності студентської молоді у воєнний період.....	108
Паламарчук Володимир Богданович Психологічні детермінанти формування професійного мислення у майбутніх маркетологов.....	111
Паламарчук Владислав Володимирович Розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери бізнесу.....	114
Панащук Ігор Миколайович Відповідальність як професійно-особистісна якість майбутнього педагога.....	116
Панченко Оксана Петрівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	118
Панченко Оксана Петрівна Загальнотеоретичний аспект діяльності бізнес-психологів в умовах воєнного стану	121
Полякова Світлана Василівна, Розумний Сергій Михайлович Екстралінгвістичні засоби розкритті психологічного стану людини в умовах сучасної війни.....	123
Радул Ірина Геннадіївна Військовий стрес у дітей.....	126
Радул Сергій Григорович Effect of job related and personal stressors on the pilots.....	128

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Рейко Анастасія Василівна, Орап Марина Олегівна Емоційний інтелект менеджера: ключова компетентність для росту конкурентоспроможності бізнесу у воєнний час.....	131
Савелюк Наталія Михайлівна Асоціативний експеримент у дослідженні семантичних полів вербального стимулу «Україна»	135
Созонюк Ольга Степанівна Психологічний стан і національна ідентичність дітей внутрішньо переміщених осіб: сучасні виклики	137
Сидоркевич Дмитро Йосипович Психологічні умови формування професійної компетентності майбутніх фізичних реабілітологів до фахової діяльності у воєнний та повоєнний періоди.....	140
Халік Олена Олександрівна Розвиток самоосвітньої професійної компетентності випускників педагогічного ЗВО як умова ефективності відбудовчих процесів у воєнний та повоєнний періоди.....	142
Хаустова Тетяна Миколаївна Соціально-психологічні особливості життєстійкості внутрішньо-переміщених осіб.....	145
Чмут Яна, Широких Анастасія Олегівна Роль засобів масової інформації у формуванні масової свідомості громадян	147
Шевчук Анна Іванівна, Широких Анастасія Олегівна Особливості вияву підвищеної тривожності у підлітків.....	151
Шумик Любов Ростиславівна Детермінанти формування національної самосвідомості.....	153
Щирук Ірина Анатоліївна Психологічні особливості терапії осіб постраждалих на ПТСР: аксіом-особистісний підхід	157
Юрчук Олексій Іванович Основні принципи розвитку національної свідомості у дошкільному віці.....	159
Юрчук Олена Сергіївна Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в умовах війни.....	161
Янкавс Юрій Андрісович Психологічні умови формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	166